

Else Ransy 1909-2003

Af Anders Chr. N. Christensen

Den 17.2.2003 døde Dansk Folkemindesamlings mangeårige medarbejder Else Ransy, 94 år gammel, på Sankt Joseph Plejehjem på Nørrebro i København. I 37 år var Else Ransy ansat ved Dansk Folkemindesamling. I mere end en menneskealder var det Else Ransy, der modtog Folkemindesamlingens gæster, og hende, der besvarede en stor del af de skriftlige forespørgsler. Else Ransy var overassistent ved Dansk Folkemindesamling, men ingen enkelt stillingsbetegnelse dækkede hendes arbejdsområder: hun var på en gang sekretær, arkivar og bibliotekar. Hun var ualmindelig god til at tale med folk, når de kom eller ringede, og gennem årene har hun hjulpet mange: studerende, lokalhistorikere, forskere og mediefolk, da ingen på Folkemindesamlingen kendte arkivets samlinger bedre end fru Ransy.

Else Margrethe Christine Ransy (f. Møldrup) var født den 4.1.1909 på Gl. Kongevej 11 i København. Ejendommen var en villa, hvor moderen Karen Louise Margrete Møldrup (f. Ditlevsen), der var fra Lolland, drev en slags plejehjem for ældre på første sal. I stueetagen boede forfatteren Herman Bang. Faderen, skibskonstruktør Johan Rasmus Edvard Møldrup, var født på Grønland. Else Ransys farfar var kolonibestyrer på Grønland, og i generationer før havde familien i mandslinien været kolonibestyrere på Grønland. Else Ransys tipoldemor var grønlænder, og hun mente selv, at hendes sorte hår og gnistrende øjne, som ellers virkede så sydeuropæisk, måtte stamme fra de grønlandske aner. Else Ransys anden tipoldefar var digterpræsten Casper Johannes Boye (1791-1853), som bl.a. har skrevet salmen »Dybt hælder Aaret«, og som døde i 1853 under koleraepidemien i København. C.J. Boyes svigermor Henriette Christine Birckner var gift med Jonas Collin (1776-1861), og C.J. Boyes hustru Maria Adolphine Birckner (1796-1880) var halvsøster til Edvard Collin (1808-1886). Den nære familiekontakt til det Collinske hus, hvor H.C. Andersen var en hyppig gæst, gjorde, at farmoderen og familien mange gange har oplevet H.C. Andersen læse op af egne værker. H.C. Andersen havde altid et spejl og to tændte stearinlys foran sig, når han læste op.

Else Ransy voksede op på Vesterbro og kom til at gå i Frk. Engelhardtts Skole, en privat skole, som senere blev til Rysensteens Gymnasium, hvorfra Else Ransy også blev student. Else ville gerne have studeret medicin.

Det kunne desværre ikke lade sig gøre for faderens løn. I stedet studerede Else engelsk og dansk ved Københavns Universitet, men fik aldrig embeds-eksamen. Else Ransy tog faglærereksamen fra Zahles Skole i engelsk og dansk; efter endt uddannelse var det imidlertid vanskeligt at få et job.

Efter at hun havde gået arbejdsløs i en periode, pressede moderen hende til at søge et job. Nogle år forinden havde Else sammen med sine forældre været på besøg hos moderens morbror, gårdejer Frederik Greisen (1852-1940) i Sædinge ved Rødby på Lolland, og han havde vist Else forskellige optegnelser og Dansk Folkemindesamlings optegnelserark og sagt, at et job på Dansk Folkemindesamling lige måtte være noget for hende. Da moderen blev ved at presse på og sige, at hun var for dyr at have gående derhjemme, kom hun pludselig i tanker om, hvad onklen havde sagt om Folkemindesamlingen. Hun anede ikke, hvor den var, og fandt adressen i en telefonbog: »Det kongelige Bibliotek«. I slutningen af november 1940 tog hun ind på Det kongelige Bibliotek, hvor hun kom til at tale med arkivar Hans Ellekilde; han afslog dog straks og sagde, at de ingen penge havde. Else tilbød, at hun godt kunne arbejde uden løn. Ellekilde ville nu gerne se Else Ransys håndskrift, hvorefter han tilbød hende 75 kr. indtil januar for at ordne besvarelserne af Berlingske Tidendes Julekonkurrence fra den 17. november 1940, hvor bladet havde opfordret til at fortælle om barndomshjemmets jul og dens skikke. De indkomne besvarelser skulle ordnes, og de bedste besvarelser skulle udgives. Hun fik straks nogle optegnelser med hjem som hjemmearbejde og skulle så møde næste dag klokken ti. For de bidrag, der var egnet til udgivelse, skulle hun kontrollere, om stavning og tegnsætning var i orden. Else Ransy arbejdede for Hans Ellekilde til første januar. Efter jul sørgede H. Grüner-Nielsen for, at Else fik løn fra ministeriet.

I 1941 var Ellekilde og Grüner-Nielsen arkivarer på Dansk Folkemindesamling, og frk. Inger Margrethe Boberg var videnskabelig assistent. Else Ransys stillingsbetegnelse var først kontorassistent.

Forholdene på Dansk Folkemindesamling var anderledes dengang, idet alle de ansatte og besøgende sad i ét rum og arbejdede. Hun skulle registrere indkomne arkivalier og bøger og kom til at skrive kartotekskort i tusindvis. Disse kort var DFS' eneste specifikke søgesystem. Det er registre, som bruges dagligt den dag i dag på Dansk Folkemindesamling. Blandt hendes betydeligste registreringsarbejder var hendes »Kronologisk liste over meddelere i Evald Tang Kristensens Dagbøger« og hendes kortregister til Evald Tang Kristensens meddelere, som blev udarbejdet mellem 1945 og 1947. Heri har hun også udført et betydeligt arkivararbejde for at finde ud af, hvornår Evald Tang Kristensens meddelere var født, deres stillingsbetegnelse, familieforhold, og hvornår de døde.

Kort efter, at Else Ransy blev ansat, bad Hans Ellekilde hende om at ren-

Else Ransy i Folkemindesamlingens arkiv 1977.

skrive nogle tekster, der var skrevet med gotisk håndskrift. Det havde Else umiddelbart ingen forudsætninger for, men Else Ransys mor kunne læse og skrive gotisk. Hun havde lært tysk, da de tyske stile skulle skrives med gotisk håndskrift. Else lærte af moderen at skrive og læse gotisk håndskrift, og efterhånden blev Else Ransy regnet for en specialist på området. Gennem årene fik hun talrige opgaver for en generation af arkivarer og forskere, der var knyttet til Folkemindesamlingen. Det var bl.a. Else Ransy, der udførte de store arkivundersøgelser for Bengt Holbek i forbindelse med doktorafhandlingen »Interpretation of Fairy Tales« i 1987, hvor Else Ransys konklusion var, at ikke alle Evald Tang Kristensens eventyrfortællere havde været så fattige, som man hidtil havde antaget. Til Iørn Piøs bog »Vise-mageren. 1800-tallets skillingsvisekonge Julius Strandberg«, var det også Else Ransy, der havde udført de grundige arkivundersøgelser.

Det var også takket være Else Ransys indsats, at det blev muligt at udgive det store værk »Ole Pedersen Kollerød – Min historie«, hvor hun renskrev dobbeltmorderen Ole Pedersen Kollerøds fortælling om sit liv, som han nedskrev i fængslet. Hans Ellekilde havde i sin tid fundet manuskriptet, og i midten af 1970erne begyndte Else at transskribere det store manuskript, som var færdigt i 1978 og blev udgivet af Foreningen Danmarks Folke-minder.

Efter at Else Ransy blev pensioneret i 1979, blev hun ved med at gennemføre frivillige projekter for Dansk Folkemindesamling. I næsten 20 år kom hun en gang om ugen, hvor hun bl.a. afskrev alle dagbøger fra skillingsviseproducenterne Julius og Olaf Strandberg og udarbejdede registre over alle personer og visetitler. Tillige fik hun en deltidsansættelse ved Slægtgårdsarkivet, som da havde adresse ved Landbrugsmuseet i Ringsted. Så længe arkivet lå der, pendlede Else til Ringsted en gang om ugen. Hun fik bragt orden i arkivet, besvarede forespørgsler og udførte selv folketællingsundersøgelser. I 20 år var Else Ransy Slægtsgårdsforeningens trofaste medarbejder.

I 1945 blev Else gift med Jørgen Ransy (1873-1961). Slægtsnavnet var belgisk. Familien var blevet hentet fra Belgien til Hellebæk nord for Helsingør for at fremstille skydevåben til den danske hær. Jørgen Ransys farfar var probérmester. Det vil sige, at han skulle afprøve skydevåbnene og var ansvarlig for, at alle våbnene var i orden, før de blev taget i brug af den danske hær. Jørgen Ransy var den sidste i slægten, der hed Ransy, og Else blev den sidste Ransy i Danmark.

Else Ransy havde overordentlig stor indsigt i folkeminder. Hun var meget livlig og havde en usædvanlig evne til at lade sig begejstre. Else var også selv den, der elskede at fortælle en god historie. Og det gjorde hun på et dansk, som næsten ikke høres mere, hvor alle ord og endelser hørtes ty-

deligt. Else Ransy var et sprog menneske; hun var bevidst om det danske sprog, som hun beherskede med ynde og præcision i både tale og på skrift. Else Ransy har skrevet tusindvis af breve for Dansk Folkemindesamling. Derimod er det er ganske få artikler, Else Ransy fik publiceret; men i Festskrift til Iørn Piø: »Traditioner er mange ting« fortæller hun om sit møde med H.Grüner-Nielsens meddeler Selma Nielsen (1887-1954) fra Kalundborg. I denne beskedne artikel får læserne indtryk af Elses levende fortællelemåde og hendes store respekt for meddeleren. Else Ransy havde bl.a. haft lejlighed til at tale alene med Selma Nielsen om hendes meninger under en frokost, hvor hun fortalte, at hun var kommunist. Else Ransy skriver: »Det gjorde hun på en stille alvorlig måde, og jeg forstod, at det var en dyb overbevisning, hun havde«

Else Ransy drømte som sagt i sin ungdom om at blive læge, men i stedet tog hun nogle samaritterkurser. Sin viden og omsorg for sine medmennesker brugte hun i mange år ved byens teatre, hvor hun var fast vagt efter endt arbejdsdag. Her kunne hun følge med i ballettens, musikkens, og teatrets verden, som hun nød.

Else måtte sande, at det ikke er omkostningsfrit at få lov til at blive så gammel. Da hun var 93, måtte hun forlade lejligheden i Udbygade på Nørrebro. Dette hjem havde siden ægteskabet start i 1945 med Jørgen Ransy dannet ramme om hendes liv med stuerne med de smukke møbler, de gamle ting, der hver havde sin egen historie, og flyglet, som hun langt op i årene øvede sig flittigt på, så hun kunne møde forberedt til timer hos sin spillelærer. Else var musikalsk – hun elskede musik og spillede gerne Mozart, Beethoven eller Schubert for sine gæster. Men til sidst blev dagligdagen for vanskelig, og hun måtte flytte over til Sankt Joseph Plejecenter i Griffenfeldsgade.

Else Ransy følte sig tilknyttet Simeon sogn, og det var hendes ønske, at hendes begravelse skulle foregå netop fra denne kirke, og at Kingos smukke salme »Far verden farvel«, der handler om forfængelighed og forgængelighed, skulle synges, – en salme, der har et intellektuelt format over sig, ganske som der var format over Else Ransy. Efter hendes ønske holdt provst Gert Blak Mogensen begravelsestalen, en personlig, fyndig og smuk tale. Efter højtideligheden blev hendes kiste ført til Vestre Kirkegård, hvor hun i klar februarsol blev stedt til hvile ved siden af sin mand.

Mistænkelige og pasløse folk

– om fire jyske omvandrende i og omkring året 1819

Af Ida Lund-Andersen

Om aftenen torsdag den 7. december 1819 brændte det på godset Højriis ved Ikast. Branden medførte, at herredsfoged Casper Møllers »...*samlige Ladegaards-Bygninger med en Deel Kreaturer og al anden Udbesætning etc. i ganske faa Minutter ganske fortæredes.*« (1). Man mistænkte en omvandrende person ved navn Johannes Axelsen for at have påsat branden og ville derfor meget gerne have fat på ham. Det kom til at betyde, at alle sognefogeder i herredet fik ordre om at »...*paagribe alle sig der opholdende mistænkelige og pasløse Folk, for om muligt ved saadan Afhøring at komme paa Spor efter hiin nederdrægtige Skurk.*...«. I hvert fald to sognefogeder anholdt nogle pasløse personer og overleverede dem til herredsfogeden. I Ørre sogn anholdtes et ungt omvandrende par, Hans Christian Nielsen Rosenlund på 23 år og Mette Katrine Jensdatter på 26 år, og i Sunds sogn anholdtes et andet omvandrende par, nemlig en gammel kone Benneth Kirsten Christophersdatter på 62 år, hendes yngste søn Christopher Jensen på 17 år, samt hendes datterdatter på 5-6 år. For alle disse fem personer gjaldt det, at de havde vandret omkring hele deres liv, og at også deres familie vandrede. Ingen af dem havde pas eller skudsmål, konfirmation havde de heller ikke fået. For Rosenlund og Mette Katrine gjaldt, at de ikke var lovformeligt gift og altså levede i synd. De ernærede sig for mændenes vedkommende ved glarmester- og blikkenslagerfaget og for kvindernes vedkommende ved tiggeri.

De nævnte personer var blot nogle få blandt mange omvandrende folk. Man kan læse om dem under betegnelser som fattigfolk, betlere, tatere, kæltringer, natmandsfolk, skøjere o.s.v. (2). Man får nemt et billede af nogle ekssotiske typer, som var udstødt af samfundet. Men hvem var de egentlig, disse omvandrende folk? Ofte færdedes de uden at have et pas, hvilket var ulovligt. Et pas var påkrævet, hvis man f.eks. ville gå omkring og tilbyde et håndværk, eller hvis man ville sælge noget. Det var ikke kun forbudt at gå omkring uden pas, det var også forbudt at tigge. For mange omvandrende personer gjaldt det desuden, at de ikke var konfirmeret (3). Den konstante vandring gjorde, at de ikke opholdt sig længe nok i et bestemt sogn til at